

МАКТАБГАЧА ТА'ЛИМ ТИЗИМИДА ТА'ЛИМ САМАРАДОРЛИГИНИ ТАКОМИЛЛАСHTIRISHDA РАHВАРНИНГ РОЛИ

Dushanboyeva Shohsanam Dilshod Qizi

Samarqand viloyati Urgut tumani 11-son DMTT direktori

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotlarida boshqaruv samaradorligini takomillashtirish, hamda boshqarish usullari, boshqaruvda ta'lim-tarbiyani yanada takomillashtirish haqida ma'lumotlar berilgan.

Аннотация: В данной статье представлена информация о повышении эффективности управления в дошкольных образовательных организациях, а также о методах управления и дальнейшем совершенствовании образования и подготовки кадров в области управления.

Abstract: This article provides information on improving the effectiveness of management in preschool educational organizations, as well as management methods and further improvement of education and training in management.

Kalit so'zlar: boshqaruv, pedagog, ta'lim-tarbiya, samaradorlik, maktabgacha ta'lim tashkilotlari, pedagogik boshqaruv, faoliya, takomillashtirish.

Ключевые слова: менеджмент, педагог, образование, эффективность, дошкольные образовательные организации, педагогический менеджмент, деятельность, совершенствование.

Key words: management, pedagogue, education, efficiency, preschool educational organizations, pedagogical management, activity, improvement.

Ta'lim-tarbiya samaradorligini oshirishning dolzarb muammolari. Demak, ta'lim-tarbiya sifati va samaradorligi tarbiyalanuvchi mashg'ulot mazmunini o'zlashtirishga yo'naltirilgan mustaqil mutolaa bilan samarali shug'ullanishi, mustaqil fikr yuritishi va tafakkur faoliyati bilan bog'liq.

Ta'lim maskani rahbarining o'z xodimlari bilan o'zaro munosabatlari, guruhdagi psixologik muhit, faoliyatning samaradorligi ko'p jihatdan rahbar qo'llaydigan boshqaruv uslubiga bog'liq. Boshqaruv uslubi rahbarning o'z xodimlariga nisbatan, ular orasida ishni tashkil etish bo'yicha qo'llaydigan odatiy xatti-harakatlari majmuasidir. Rahbar o'z faoliyatida uchraydigan vaziyatdan kelib chiqqan holda, muvofiq keluvchi usullar majmuasidan birortasini qo'llash maqsadga muvofiqdir. Shunday ekan, rahbar o'zi boshqarayotgan tizimni yaxshi bilishi, uning holatini to'g'ri baholashi, kelajakdagi qiyofasini tasavvur eta olishi hamda o'zgarishlarni amalga oshirishda ishtirok etuvchi xodimlarni faollikka jalb eta olishi lozim.

Boshqarish:

- kelajakni ko'ruvchi;

- faoliyatni tashkillashtiruvchi;
  - tashkilotni idora qiluvchi;
  - faoliyat turlarini muvofiqlashtiruvchi;
  - qaror va buyruqlarning bajarilishini nazorat qiluvchi kuchli quroldir.
- (Fransuz olimi A.Fayol).

Shuningdek, har qanday rahbar boshqaruv faoliyatining muvaffaqiyatini ta'minlaydigan alohida shaxsiy fazilatlarga ega bo'lishi kerak. Ta'lim samaradorligi jamoani boshqarish uslubiga bog'liq. Boshqaruv uslubida rahbarning shaxsiy fazilatlari namoyon bo'ladi. Rahbar o'zining shaxsiy fazilatlari rivojlantirish va takomillashtirish, rahbarlik uslubini o'zgartirish orqali ta'lim

muassasasining samaradorligini oshirishi mumkin. Bugungi kunda maktab rahbarining kasbiy kompetensiyasi har qachongidan ham ko'proq boshqaruv, pedagogik, kommunikativ, diagnostika va tadqiqot fazilatlarini o'z ichiga oladi, uning ishining samaradorligi kasbiy bilim va ko'nikmalarning shakllanish darajasi bilan belgilanadi. ko'zlangan maqsadlarga erishish uchun boshqaruv funktsiyalarini amalga oshirish uchun zarur bo'lgan professional ahamiyatga ega shaxsiy fazilatlar. *Rahbarning asosiy fazilatlaridan biri bu o'ziga ishonchdir. Maktabgacha ta'lim tashkilotlari rahbarining boshqaruv harakatlari tarbiyachilarning bolaga uning rivojlanishi va shakllanishida pedagogik yordam ko'rsatish, takomillashtirish istagi bilan uyg'unlashganda bolaning shaxsini - maktabgacha tarbiyachini shakllantirish vazifasi eng muvaffaqiyatli amalga oshiriladi. ish usullari, ta'lim tashkilotining o'z boshqaruv konsepsiyasini amalga oshirish.*

Bunday kontsepsiyani amalga oshirish ko'p jihatdan boshqaruv tamoyillari yig'indisiga bog'liq. «Boshqaruv tamoyillari deganda boshqaruv subyekti o'z faoliyatida rahbarlik qiladigan, uni muayyan ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlarda amalga oshiruvchi asosiy qoidalar tushuniladi». Maxsus adabiyotlarni tahlil qilish va maktabgacha ta'lim tashkilotlarida pedagogik jarayonni tashkil etish tajribasi quyidagi boshqaruv tamoyillarini ajratib ko'rsatishga imkon berdi: maqsadni belgilash, murakkablik, demokratlashtirish, o'qitish va tarbiya modellarini psixologiyalashtirish. Ushbu tamoyillarning barchasi rivojlanayotgan va rivojlanayotgan maktabgacha ta'lim tashkilotlarida harakat qilish uchun qo'llanma bo'lib, uning faoliyatini yangilashning asosini tashkil etadi. Zamonaviy sharoitlarni hisobga olgan holda mahalliy va xorijiy fanidagi boshqaruv funktsiyalarini taqqoslash quyidagi tarkibni aniqlashga imkon beradi: axborot-tahliliy, nazorat-diagnostika, rejalashtirish va prognostik, tartibga solish va tuzatish, motivatsion va maqsadli.

Boshqaruv funktsiyalarining xususiyati ularning o‘zaro bog‘liqligi:

- axborot-tahlil funktsiyasi o‘z hajmi va o‘ziga xosligi bo‘yicha to‘liq bo‘lishi kerak bo‘lgan axborotni tanlash asosida demokratlashtirish sharoitida boshqaruv faoliyati samaradorligini oshirishni nazarda tutadi;
- ta‘lim tashkilotining har bir bo‘g‘ini faoliyati haqidagi ma‘lumotlarni pedagogik tahlil qilish natijasida rahbarning boshqaruv harakatlari shakllanadi;
- motivatsion-maqсадli funktsiya istalgan natijaga erishish istagini nazarda tutadi (bu funktsiya jamoaning barcha a'zolari o‘zlariga topshirilgan mas'uliyat va rejalarga muvofiq ishni bajarishlarini ta'minlashga yordam beradi, o‘z va jamoaviy maqsadlarga erishish ehtiyojlarini o‘zaro bog‘laydi);
- rejalashtirish va prognozlash funktsiyasi maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatini uzoq muddatli prognozlash va joriy rejalashtirishning kombinatsiyasini ta'minlaydi;
- tashkiliy va ijro etuvchi funktsiya boshqaruvning har bir tsikliga taalluqlidir va maktabgacha ta'lim tashkilotlarida faoliyatni tashkil etishning shaxsga yo‘naltirilgan modelini amalga oshirishni o‘z ichiga oladi;
- vazifalarni amaliy taqsimlash, ishni oqilona tashkil etish;
- **Nazorat-diagnosticska funktsiyasi maktabgacha ta'lim tashkilotlaridagi ma'muriy va jamoatchilik nazoratini pedagogik jamoa ishtirokchilarining o‘zini o‘zi tahlil qilish bilan uyg‘unligini o‘z ichiga oladi (tarbiyachilar o‘rtasida bolalar faoliyatining turli turlarini tashkil etishda o‘zaro tashriflar, ochiq eshiklar kuni, ota-onalarni so‘roq qilish, va boshqalar.);**
- tartibga solish va tuzatuvchi funktsiya operatsion liniyalardan foydalangan holda maktabgacha ta'lim tashkilotlarini boshqarishga tuzatishlar kiritishni o‘z ichiga oladi.

Pedagogik tizimning tizim yaratuvchi omili boshqaruv, o‘quv jarayonini boshqarish san’ati esa pedagogik boshqaruv, ya’ni. ta'lim jarayonini boshqarishning, uning samaradorligi va sifatini oshirishga ko‘maklashuvchi tamoyillari, usullari, tashkiliy shakllari, texnologik usullari majmui. Pedagogika menejmenti pedagogika fani va ta‘lim tashkilotlari amaliyotida o‘z pozitsiyalarini endigina himoya qila boshlaydi. Pedagogik menejment o‘z maqsadi sifatida ta'lim tashkilotlari va o‘quv jarayonini boshqarishni qo‘yadi, uning mohiyati shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv va faoliyatni doimiy nazorat qilish va sozlash bilan yakuniy maqsadga yo‘naltirishdir. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ikkita boshqaruv darajasini shartli ravishda ajratish mumkin:

- tarbiyachi va xodimlar jamoasi; tarbiyachi - bolalar.

Pedagogik boshqaruvning tamoyillari.

- ilmiy xususiyat, izchillik, insonparvarlik, moslashuvchanlik, optimallik, ijtimoiy shartlash.

Darvoqe, pedagogik menejmentda menejer (pedagog)ning asosiy vazifalari quyidagidan iborat,

- o'z boshqaruv faoliyatini o'z-o'zini tahlil qilish; ta'lim jarayonining holati va rivojlanishi, o'quvchilarning bilim darajasi, ular haqidagi ma'lumotlarni tahlil qilish.
- Maqsad tanlash, tarbiyachi va bolalarni maqsadga erishishga undash.
- maqsadlarga erishish dasturlarini ishlab chiqish, kompleks maqsadli rejalashtirish.
- Maqsadga erishish uchun tashkiliy-ijroiya ishlari.
- Nazorat va diagnostika. - tuzatish - operatsion usul va vositalardan foydalangan holda tuzatishlar kiritish.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.

1. Vinogradova N.A., Miklyaeva N.V., Tolstikova Yu.V. va hokazo. Maktabgacha ta'lim ta'lim. Terminlar lug'ati / - M.: Ayris-press, 2005 .-- 400 b. - (Maktabgacha ta'lim va rivojlanish).

2. Novikova G.P. Zamonaviy maktabgacha ta'limni boshqarish shartlar: Maktabgacha ta'lim muassasasi rahbari uchun qo'llanma. - M.: Ventana-Graf, 2007 .- - 80 b. - (Kutubxona bolalar bog'chasi).

3. Pozdnyak L. V., Lyaschenko N. N. Maktabgacha ta'limni boshqarish: Darslik. stud uchun qo'llanma. ped. universitetlar. - 2-nashr, Stereotip. M.: "Akademiya" nashriyot markazi, 2001 .-- 432 b.

4. Troyan A.N. Maktabgacha ta'limni boshqarish: darslik. - M.: Sfera TC, 2005 .-- 160 b. (Qo'llanma)